

An Analysis of Sociological Factors Influencing Household Waste Management: A Case Study of Bojnourd

Nastaran Jafari¹, Sedigheh Aminian ^{2*}, Sadegh Salehi ³, Reza Yazarloo ⁴

¹ Department of Sociology, Az.C., Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.

² Department of Sociology, Az.C., Islamic Azad University, Azadshahr, Iran.

³ Department of Development Sociology, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

⁴ Department of Sociology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

*Corresponding author, Email: Se.Aminian@iaau.ac.ir

Keywords:

Household waste management, Sociological, Environmental Values.

Introduction

The rapid advancement and development of technology and the undesirable changes in life in some areas, especially in the field of consumption, have caused us to witness the accumulation of a large amount of waste today, especially in urban communities. If this waste is not managed properly, it is very harmful to both humans and the environment. In the present era, in most developed countries, environmental protection has become part of public culture and sensitivity to environmental issues is of great importance. Therefore, many countries have prioritized waste management in their programs. Waste management is considered one of the important projects in the field of environmental protection around the world, which means controlling waste-related activities with the aim of protecting the environment and preserving resources. One type of waste is household waste. Given that household waste and the environmental problems it causes, as well as the heavy costs associated with its management, are one of the most important problems in urban affairs and the lack of proper management of household waste leads to improper disposal of waste, which in turn can cause waste accumulation and create nuisance problems, unpleasant odors and environmental pollution, fires, and generally threaten the physical health of citizens. According to the head of the Environmental Protection Organization, 48,000 tons of household waste are produced in the country daily, which is 150 grams higher than the global per capita, therefore, in our country, the discussion of household waste management has a different nature and the application of any method and technology will not be possible without examining sociological factors. Salehi et al. (2019) believe that people's behavior regarding household waste management has a positive relationship with sociological factors such as environmental value, environmental knowledge, environmental attitude, social responsibility, social interactions, and social trust. Currently, population growth and changing consumption patterns in Bojnourd city have led to increasing production of household waste and the emergence of environmental pollution such as water resource pollution, garbage accumulation, lack of green space per capita, and destruction of natural landscapes within and around the city, which has led to a decline in the city's environmental quality indicators. Given that more than 135 tons of waste are produced daily in Bojnourd city and the average per capita waste production is 560 grams, Bojnourd city is one of the cities with

Received:

18/Oct/2025

Revised:

15/Nov/2025

Accepted:

23/Dec/2025

the lowest per capita level of waste separation at source, as this statistic in Bojnourd city is 2 percent. In this regard, to improve the current situation, the aim of the present study was to investigate sociological factors affecting household waste management in Bojnourd city.

Methodology

This applied study employs a descriptive-analytical approach to investigate the subject matter. The target population comprised 228,931 citizens of Bojnurd aged 20 and above. Utilizing Cochran's formula, a sample of 383 participants was selected through a combination of cluster and simple random sampling techniques (Table 1). Data were gathered via a two-part structured questionnaire: the first section addressed demographic variables (age, gender, and education), while the second consisted of a researcher-developed survey using a five-point Likert scale (ranging from 1 = "Strongly Disagree" to 5 = "Strongly Agree").

The instrument's reliability was confirmed using Cronbach's alpha and Composite Reliability (CR) (Table 2). For validity, Convergent Validity was assessed through Average Variance Extracted (AVE) (Table 3), while Discriminant Validity was established using the Fornell-Larcker (2006) criterion (Table 3). To evaluate the structural model's quality, R^2 and Q^2 predictive relevance metrics were employed. Finally, the hypothesized relationships were tested using Structural Equation Modeling (SEM) via SmartPLS 3 software.

Findings

The results show that economic capital, utilitarianism, environmental values, lifestyle, consumerism, cultural capital, social and economic base have an impact on household waste management by 0.313, 0.321, 0.495, -0.121, -0.116, 0.377 and -0.108, respectively.

Discussion and Conclusion

Today, household waste is one of the important issues in the field of urban issues, and its planning and management have complex social and economic dimensions. Planning in this area requires building a culture at the community level and using modern methods to reduce the destructive effects of the environment. Given the expansion of human activities and the production of various types of waste, the scope of household waste planning is very wide and variable. Since household waste planning requires the cooperation and participation of citizens and relevant officials, and the lack of responsibility of one of these two leads to irreparable environmental damage and poses serious challenges to urban sustainability, success in this field requires scientific research. Based on the results obtained, the following suggestions are presented: Holding educational and cultural sessions on environmental protection and waste management in mosques based on religious teachings. Designing and implementing separated waste collection systems in different neighborhoods in order to improve waste management and reduce environmental pollution.

How to cite this article:

Jafari, N., Aminian, S., Salehi, S. & Yazarloo, R. (2026) An Analysis of Sociological Factors Influencing Household Waste Management: A Case Study of Bojnurd. *Green Development Management Studies*, 5(2), 253-268. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2025.10283.1370>

واکاوی عوامل جامعه‌شناختی اثر گذار بر مدیریت پسماند خانگی: مورد مطالعه شهر بجنورد

نسرین جعفری^۱، صدیقه امینیان^{۲*}، صادق صالحی^۳، رضا یازرلو^۴

^۱ گروه جامعه‌شناسی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران

^۲ گروه جامعه‌شناسی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران

^۳ استاد جامعه‌شناسی محیط زیست، گروه جامعه‌شناسی توسعه، دانشگاه مازندران، ایران

^۴ استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: Se.Aminian@iaau.ac.ir

چکیده

باتوجه به روند روبه‌رشد تولید پسماند خانگی و عدم وجود منابع کافی برای بازیافت و دفن پسماندها و پیشگیری از آلودگی‌های ناشی از آنها پرداختن به موضوع مدیریت پسماند خانگی امری اجتناب‌ناپذیر است. در همین راستا، هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بجنورد بود که به‌صورت توصیفی-تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل ۲۲۸۹۳۱ نفر از شهروندان بالای ۲۰ سال شهر بجنورد بود که حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران، ۳۸۳ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تعیین گردید. نتایج نشان دادند عوامل سرمایه اقتصادی، فایده‌گرایی، ارزش‌های محیط زیستی، سبک زندگی، مصرف‌گرایی، سرمایه فرهنگی، پایگاه اجتماعی و اقتصادی بر مدیریت پسماند خانگی تأثیر دارند. در نهایت می‌توان بیان کرد در صورتی که مدیریت پسماند خانگی به‌درستی اعمال گردد پسماندها نه تنها چالشی عمده‌ای محسوب نخواهند شد؛ بلکه ظرفیت جدید اقتصادی در جامعه ایجاد خواهند نمود.

واژگان کلیدی:

مدیریت پسماند خانگی،

جامعه‌شناختی،

ارزش‌های محیط زیستی.

تاریخ دریافت:

۲۶ مهر ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری:

۲۴ آبان ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۰۲ دی ۱۴۰۴

مقدمه

پس از انقلاب صنعتی، با افزایش جمعیت شهرها و شکل‌گیری کلان‌شهرها مسائل محیط‌زیستی فراوانی پیش آمد (سپاهیان و همکاران، ۱۴۰۴، ۲۷). به طوری که، پیشرفت و توسعه سریع فناوری و تغییر نامطلوب زندگی در برخی عرصه‌ها به ویژه در عرصه مصرف، باعث شده است تا امروزه شاهد انباشت انبوهی از زباله‌ها به ویژه در سطح اجتماعات شهری باشیم. اگر این زباله‌ها به صورت مطلوب مدیریت نشوند، هم برای انسان و هم برای محیط‌زیست بسیار زیان‌آور می‌باشند (جعفری و صالحی، ۱۳۹۸، ۵). مشکلاتی از قبیل تخریب محیط زیست و نرخ شهرنشینی فزاینده از جمله چالش‌هایی است که در کشورهای در حال توسعه وجود دارد (بلیده و همکاران، ۱۴۰۴، ۵). اما در عصر حاضر در اکثر کشورهای توسعه یافته، حفظ محیط‌زیست جزئی از فرهنگ عمومی شده و حساسیت نسبت به مسائل محیط‌زیستی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است (قراگوزلو و جلیلی غزیزاد، ۲۰۲۳، ۴). از این رو، بسیاری از کشورها مدیریت پسماند را در اولویت برنامه‌های خود قرار داده‌اند (رحیمی و همکاران، ۱۴۰۲، ۵۴۰).

مدیریت پسماند به عنوان یکی از طرح‌های مهم در حوزه حفظ محیط‌زیست در سراسر جهان به شمار می‌رود که به معنی کنترل فعالیت‌های مرتبط با پسماند با هدف حفاظت محیط‌زیست و نگهداری از منابع است (صالحی و احمدی، ۱۴۰۰، ۱۳۶). یکی از انواع پسماند، پسماند خانگی است. با توجه به اینکه پسماند خانگی و مشکلات محیط‌زیستی ناشی از آن و نیز هزینه‌های سنگین مربوط به مدیریت آن، یکی از مشکلات مهم امور شهری است (جعفری و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۴۸) و عدم مدیریت صحیح پسماند خانگی منجر به دفع نامناسب زباله می‌شود و این خود می‌تواند باعث انباشت زباله و ایجاد مشکلات مزاحم، بوی نامطبوع و آلودگی محیط، آتش‌سوزی و به‌طور کلی منجر به تهدید سلامت جسمانی شهروندان شود (سانی آلیو^۲ و همکاران، ۲۰۲۳، ۲۴۵۸). بنا بر گفته رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست، روزانه ۴۸ هزار تن پسماند خانگی در کشور تولید می‌شود که ۱۵۰ گرم بالاتر از سرانه جهانی است (رضایی باوندپور و اکبرپور، ۱۴۰۴، ۱۱). از این رو در کشور ما بحث مدیریت پسماند خانگی از ماهیتی متفاوت برخوردار بوده و به‌کارگیری هرگونه روش و فناوری، بدون بررسی عوامل جامعه‌شناختی میسر نخواهد بود (خوشنواز و همکاران، ۱۴۰۲، ۷۳).

صالحی و همکاران (۱۳۹۹) معتقدند رفتار افراد در خصوص مدیریت پسماند خانگی ارتباط مثبتی با عوامل جامعه‌شناختی نظیر ارزش محیط‌زیستی، دانش محیط‌زیستی، نگرش محیط‌زیستی، مسئولیت اجتماعی، تعاملات اجتماعی و اعتماد اجتماعی دارد. در حال حاضر مسائل محیط‌زیستی مهم‌ترین مشکلی است که باید با آن مقابله کرد و این مسائل محیط‌زیستی برای اقتصادهای در حال توسعه و افرادی که از این مشکلات رنج می‌برند مشکل ساز است (بخشی و باقری مجد، ۱۴۰۴، ۹۴). امروزه رشد جمعیت و تغییر الگوی مصرف در شهر بجنورد موجب تولید روزافزون پسماند خانگی و بروز آلودگی‌های محیط‌زیستی نظیر آلودگی منابع آب، انباشت زباله، کمبود سرانه فضای سبز و تخریب چشم‌اندازهای طبیعی درونی و پیرامونی شهر شده است، که این امر موجبات تنزل شاخص‌های کیفیت محیط‌زیستی شهر گردیده است. با توجه به اینکه در شهر بجنورد روزانه بیش از ۱۳۵ تن زباله تولید می‌شود و متوسط سرانه تولید زباله ۵۶۰ گرم می‌باشد و شهر بجنورد جزء شهرهایی است که پایین‌ترین سطح سرانه تفکیک زباله از مبدا را دارد چنانکه این آمار در شهر بجنورد ۲ درصد می‌باشد. در همین راستا برای بهبود وضعیت موجود، هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بجنورد بود.

جامعه‌شناسان محیط‌زیست تقسیم‌بندی متفاوت از نظریه‌ها و دیدگاه‌ها در زمینه محیط‌زیست و مدیریت پسماند ارائه کرده‌اند. مثلاً استرن^۳ (۲۰۰۰) انواع نظریه‌های ارائه شده درباره محیط‌زیست گرایی را در تیپ‌های زیر طبقه‌بندی می‌کند: ۱- نظریه‌هایی که محیط‌زیست گرایی را نوعی جهان‌بینی در ارتباط با افعال انسان و زیست کره آسیب‌پذیر، در نظر می‌گیرند. ۲- نظریه‌هایی که ارزش‌ها را پایه و اساس محیط‌زیست گرایی می‌دانند. طبق نظر اینگلهارت (۱۹۹۰) محیط‌زیست گرایی نمودی از ارزش‌های فرامدرن است، نظیر کیفیت زندگی و خودبیانگری که در نتیجه ثروت و امنیت فزاینده در کشورهای پیشرفته ظهور کرده است.

¹ Gharagozloo and Jalili Ghazizade

² Sani Aliyu

³ Stern

نظریه ارزش‌های مادی - فرامادی اینگلهارت، رفتارهای محیط‌زیستی را به تحول فرهنگی در جامعه ربط داده است. زیرا تمامی کنش‌های انسانی در زمینه‌های از پیش موجود اتفاق می‌افتند و عواملی مانند فرهنگ، قوانین، هنجارها یا توازن قدرتی که در این زمینه وجود دارد، پیامدهای هر کنشی را شکل و باز شکل می‌دهند. ۳- نظریه‌هایی که از رفتار دیگرخواهانه (نوع‌دوستانه) برای توضیح محیط‌زیست‌گرایی استفاده می‌کنند. این رویکرد، دارای این پیش فرض است که چون کیفیت محیط‌زیستی، خیری عمومی است برای شرکت مردم در آن انگیزه‌های نوع‌دوستانه ضروری است. علاوه بر این، سه رویکرد نظری عمده شکل گرفته در مورد رفتارهای محیط‌زیستی عبارت‌اند از: پارادایم جدید بوم‌شناختی، نظریه انتخاب عقلانی و نظریه ارزش‌های مادی - فرامادی (عرب پور، ۱۴۰۲، ۳۱۵).

رویکردهای نظری مختلفی برای درک و تبیین مدیریت پسماند به‌عنوان یکی از رفتارهای محیط‌زیستی وجود دارد. این رویکردها از دیدگاه‌های مختلفی به این رفتارها می‌پردازند، از جمله روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و علوم اقتصادی. برخی از رویکردهای کلیدی عبارت‌اند از: نخست، رویکرد شناختی که این رویکرد بر نقش آگاهی، دانش و نگرش‌های افراد در شکل‌گیری رفتارهای محیط‌زیستی تأکید دارد؛ بر اساس این رویکرد، افزایش دانش و آگاهی محیط‌زیستی می‌تواند منجر به تغییر نگرش‌ها و در نهایت رفتارهای مثبت نسبت به محیط‌زیست شود. دوم، رویکرد رفتاری که این رویکرد بر عوامل تقویت‌کننده و تنبیه‌کننده رفتارهای محیط‌زیستی تمرکز دارد؛ به‌عنوان مثال، ارائه پاداش برای رفتارهای سبز و یا اعمال جریمه برای رفتارهای مخرب محیط‌زیست می‌تواند در تغییر رفتار مؤثر باشد. سوم، رویکرد اجتماعی-شناختی که این رویکرد تلفیقی از رویکردهای شناختی و رفتاری است. بر اساس این رویکرد، عوامل درونی مانند باورها، ارزش‌ها و نگرش‌ها، و عوامل بیرونی مانند هنجارهای اجتماعی و مدل‌سازی رفتاری در شکل‌گیری رفتارهای محیط‌زیستی نقش دارند. چهارم، رویکرد اقتصادی که بر مبنای هزینه-فایده رفتارهای محیط‌زیستی را تحلیل می‌کند. بر اساس این رویکرد، افراد در صورتی رفتارهای محیط‌زیستی انجام می‌دهند که منافع آن را بیشتر از هزینه‌هایش بدانند. پنجم، رویکرد بوم‌شناسی اجتماعی که بر رابطه متقابل بین انسان و محیط‌زیست تأکید دارد. بر اساس این رویکرد، رفتارهای محیط‌زیستی تحت تأثیر عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی قرار دارند و برای تغییر این رفتارها باید این عوامل را در نظر گرفت. ششم، رویکرد توسعه پایدار، این رویکرد بر اهمیت تعادل بین توسعه اقتصادی، عدالت اجتماعی و حفاظت از محیط‌زیست تأکید دارد. بر اساس این رویکرد، رفتارهای محیط‌زیستی باید به‌گونه‌ای باشند که نیازهای نسل حاضر را بدون آسیب‌رساندن به نیازهای نسل‌های آینده برآورده سازند. هفتم، رویکرد هنجارهای اجتماعی که بر اهمیت هنجارها و باورهای مشترک در شکل‌گیری رفتارهای محیط‌زیستی تأکید دارد. به‌عنوان مثال، اگر هنجارهای اجتماعی حمایت از محیط‌زیست را تشویق کنند، افراد بیشتر احتمال دارد که رفتارهای سبز انجام دهند (اندرو دابسون^۱، ۱۴۰۳، ۵۰).

بلیک (۱۹۹۹) معتقد است سه عامل در رفتارهای محیط‌زیستی افراد نقش دارند: فردگرایی، مسئولیت‌پذیری و عمل‌گرایی. فردگرایی شامل عواملی می‌شود که بر شخص متکی بوده و به نگرش و خلق و خوی وی مرتبط است. وی معتقد است که این موانع در افرادی که نگرانی و دغدغه محیط‌زیستی چندانی ندارند، تأثیرگذارتر است. این نیازهای شخصی افراد است که رفتارهای محیط‌زیستی آنان را تعیین می‌کند. دومین عامل، مسئولیت‌پذیری است. افرادی که رفتارهای محیط‌زیستی مناسبی ندارند، احساس می‌کنند که توان و قدرت تأثیرگذاری بر سیاست‌ها و موقعیت‌های محیط‌زیستی را ندارند و به همین دلیل مسئولیتی نسبت به محیط‌زیست احساس نمی‌کنند. وی این مسئله را طرح کرده است که نبود اعتماد نهادی (و به طور کلی سرمایه اجتماعی) سبب رفتارهای محیط‌زیستی غیرمسئولانه شده است؛ زیرا افراد به نهادها و دولت‌ها اعتماد ندارند و سیاست‌های محیط‌زیستی آنها را مشکوک ارزیابی می‌کنند. سومین عامل، عمل‌گرایی است. عمل‌گرایی، الزامی اجتماعی و نهادی است که افراد را از رفتارهای محیط‌زیستی، بدون توجه به نگرش‌ها و نیت‌های آنان باز می‌دارد. نبود زمان، پول و سرمایه اقتصادی، کمبود اطلاعات و... از جمله این الزامات هستند (حسینی و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۱۵). فیتکائو و کسل (۱۹۸۱) پنج متغیر را در تعیین رفتارهای محیط‌زیستی مؤثر می‌دانند: اول) نگرش‌ها و ارزش‌های افراد درباره مسائل محیط‌زیستی است؛ دوم) امکانات برای رفتار محیط‌زیستی است که شامل

¹ Andrew Dobson

عوامل بیرونی، زیربنایی و اقتصادی است و افراد را قادر به در پیش گرفتن رفتارهای محیط‌زیستی می‌کند یا از تحقق آن ممانعت می‌کند؛ (سوم) مشوق‌های رفتاری است که عموماً شامل عواملی می‌شود که می‌توانند از رفتارهای محیط‌زیستی حمایت کرده یا آنها را تقویت کند؛ مانند مطلوبیت اجتماعی، کیفیت زندگی و پس انداز مالی؛ (چهارم) پیامدهای ادراک شده درباره رفتارهای محیط‌زیستی است که بر اساس آن فرد باید درکی مثبت از تداوم یک رفتار محیط‌زیستی دریافت کند. این بازخورد می‌تواند درونی باشد؛ مانند رضایت از انجام کارهای مطلوب، یا بیرونی باشد؛ مانند نریختن زباله در خیابان، بازیافت خانگی زباله و دریافت پول برای بطری‌های جمع‌آوری شده؛ (پنجم) دانش است که بر رفتار محیط‌زیستی تأثیر مستقیمی ندارد اما می‌تواند سبب تغییر نگرش‌ها و ارزش‌ها شده و از این طریق بر رفتارهای محیط‌زیستی تأثیر بگذارد (آصفی، ۱۴۰۰، ۹۸).

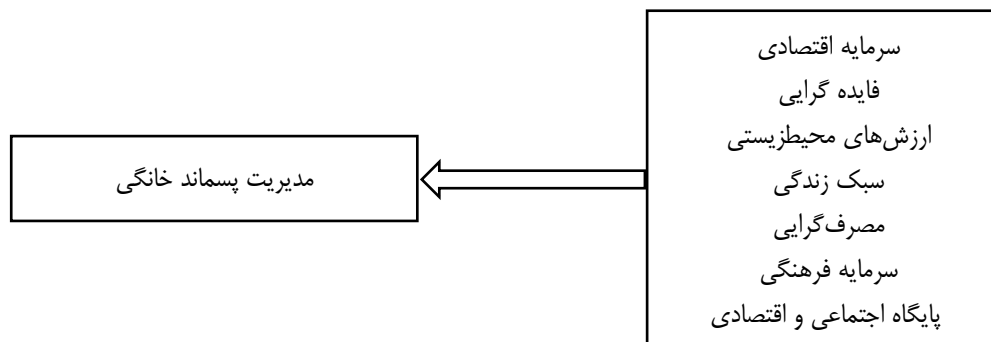
اولاندر و توجرسون (۱۹۹۵) در نظریه الگوی چندگانه رفتار محیط‌زیستی این مسئله را مطرح کردند که در بررسی رفتارهای محیط‌زیستی افراد، باید عوامل انگیزشی، توانمندی و فرصت را به‌صورت هم‌زمان در نظر گرفت. عوامل انگیزشی شامل باورهای افراد به مسائل محیط‌زیستی (که بر نگرش آنان تأثیرگذار است)، هنجارهای اجتماعی و نگرش (که بر نیت افراد برای در پیش گرفتن یک رفتار محیط‌زیستی خاص تأثیرگذار است) می‌شود. توانمندی، مرتبط با دانش و عادت‌های افراد درباره مسائل محیط‌زیستی است. در نهایت هر فرد نیاز به فرصت‌هایی دارد تا بتواند رفتارهای محیط‌زیستی مسئولانه‌ای داشته باشد. فرصت، پیش شرط‌های عینی برای رفتار محیط‌زیستی است (زارع و همکاران، ۱۳۹۹، ۲۹۸). بوردن و فرانکیس (۱۹۷۸) دیدگاهی با عنوان «رفتارهای محیط‌زیستی نوع‌دوستانه» ارائه داده‌اند که بر طبق آن سه متغیر اصلی در رفتارهای محیط‌زیستی اهمیت محوری دارند: خودخواهی، جهت‌گیری رقابتی و نیاز شخصی. افرادی که دارای خودخواهی شدید هستند و جهت‌گیری رقابتی در مسائل اجتماعی و زندگی روزمره دارند، رفتارهای محیط‌زیستی مسئولانه کمتری در مقایسه با افراد دگرخواه و غیررقابتی دارند. همچنین افرادی که نیازهای شخصی خودشان را بهتر می‌توانند برآورده کنند، رفتارهای محیط‌زیستی مسئولانه‌تری دارند. این افراد عموماً دسترسی مناسبی به منابع سرمایه‌ای (مانند زمان، پول، انرژی) دارند و به همین دلیل دغدغه‌های شخصی کمتری داشته، مسائل محیط‌زیستی برایشان مهم‌تر بوده و در نتیجه رفتارهای محیط‌زیستی مسئولانه‌تری دارند (حسینی و همکاران، ۱۴۰۳، ۱۱۵).

با در نظر گرفتن اهمیت مدیریت پسماند خانگی در سال‌های اخیر مطالعات متعددی در این حوزه صورت گرفته است که در ادامه به طور خلاصه به تبیین نتایج برخی از آن‌ها پرداخته شده است: امیدوی و میاحی (۱۴۰۳) در تحقیقی نشان دادند شاخص ساختار فرهنگی-اجتماعی، رهبری نوین و استفاده از دستورالعمل‌ها به‌عنوان مقوله‌های زمینه‌ای، شرایط محیطی و اقلیمی، هوشمندسازی مسیر مدیریت پسماند و اعتمادسازی به‌عنوان شرایط علی، ایجاد زیرساخت‌های مناسب، تحلیل هوشمند و آموزش به‌عنوان مقوله‌های راهبردها، چالش‌های مدیریت و انسانی، ساختاری و زیست محیطی به‌عنوان مقوله‌های مداخله‌گر در طراحی مدل مدیریت پسماند شهری مبتنی بر فناوری‌های نوین انتخاب شدند. جعفری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، امنیت اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و انسجام اجتماعی) با مدیریت پسماند خانگی رابطه مثبت و معنادار دارد. موسوی و غلامی بروجنی (۱۴۰۰) در تحقیقی نشان دادند سبک و استاندارد زندگی، میزان مصرف کالاها و خدمات و اقتصاد به‌عنوان مهم‌ترین عوامل در میزان تولید پسماند خانگی مطرح می‌باشند. صالحی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی نشان دادند رفتار مدیریت پسماند خانگی شهروندان ارتباط معناداری با ارزش محیط‌زیستی، دانش محیط‌زیستی، نگرش محیط‌زیستی، مسئولیت اجتماعی، تعاملات اجتماعی، اعتماد اجتماعی دارد. جعفری و صالحی (۱۳۹۸) در تحقیقی نشان دادند بین هنجارهای محیط‌زیستی، ارزش‌های محیط‌زیستی، نگرش محیط‌زیستی، دانش محیط‌زیستی و نگرش نسبت به بازیافت ارتباط معنادار و مثبتی وجود دارد. غلامی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی نشان دادند بین متغیرهای پایگاه اجتماعی و اقتصادی و مدیریت پسماند خانگی رابطه وجود دارد. صفری الموتی و شمس (۱۳۹۴) در پژوهشی نشان دادند بین سن، مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و منزلت اجتماعی و رفتار پیشگیری از تولید پسماند خانگی رابطه مثبت وجود دارد. همچنین، تحصیلات، درآمد، تعداد افراد خانوار و دانش با رفتار پیشگیری از تولید پسماند خانگی رابطه منفی دارند. خیری و آزادارمکی (۱۳۹۳) در تحقیقی نشان دادند متغیرهای میزان تحصیلات، عوامل اجتماعی همانند آموزشی، مشارکتی و رسانه‌ای،

عوامل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی با پذیرش مدیریت پسماند دارای همبستگی معناداری می‌باشد. امیرعلی^۱ و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی نشان دادند درآمد خانوار، آگاهی، سطح سواد، نقش‌های جنسیتی و حجم زباله به طور قابل توجهی بر شیوه‌های مدیریت زباله خانوار تأثیر می‌گذارند. لی^۲ (۲۰۲۴) در تحقیقی نشان داد هنجارهای اجتماعی به شدت بر هنجارهای شخصی تأثیر می‌گذارند و اقدامات طرفدار محیط زیست را هدایت می‌کنند. همچنین، افزایش آگاهی محیط‌زیستی، شناخت پیامدها و مسئولیت‌پذیری را افزایش می‌دهد و رفتارهای طرفدار محیط‌زیست را تشویق می‌کند. پیاو و ماناجی^۳ (۲۰۲۴) در پژوهشی نشان دادند ارتباط مثبتی بین رفاه ذهنی، آگاهی از مسائل محیط‌زیستی، پیشرفت تحصیلی، رضایت از زندگی، سلامت روان، احساسات مثبت و مشارکت در رفتارهای طرفدار محیط‌زیست وجود دارد. ژائو^۴ و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیقی نشان دادند عوامل اجتماعی-اقتصادی مانند اندازه خانواده و درآمد ماهانه خانواده به طور قابل توجهی و مثبت بر مدیریت پسماند خانگی تأثیر می‌گذارند، در حالی که عامل شغل به طور قابل توجهی و منفی بر مدیریت پسماند خانگی تأثیر می‌گذارد. بر اساس نظریه‌های موجود و پیشینه تحقیق، فرضیه‌ها و مدل مفهومی تحقیق به صورت ذیل می‌باشد:

- ۱- سرمایه اقتصادی بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بنجور تأثیر معنی‌داری دارد.
- ۲- فایده گرایی بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بنجور تأثیر معنی‌داری دارد.
- ۳- ارزش‌های محیط‌زیستی بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بنجور تأثیر معنی‌داری دارد.
- ۴- سبک زندگی بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بنجور تأثیر معنی‌داری دارد.
- ۵- مصرف‌گرایی بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بنجور تأثیر معنی‌داری دارد.
- ۶- سرمایه فرهنگی بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بنجور تأثیر معنی‌داری دارد.
- ۷- پایگاه اجتماعی و اقتصادی بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بنجور تأثیر معنی‌داری دارد.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری شامل ۲۲۸۹۳۱ نفر از شهروندان ۲۰ سال به بالاتر شهر بنجور بودند که بر اساس فرمول کوکران، ۳۸۳ نفر به عنوان نمونه آماری به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و تصادفی ساده انتخاب شدند (جدول ۱). در گردآوری داده‌های پژوهش، از یک پرسشنامه شامل دو بخش استفاده شده است. نخست بخش جمعیت‌شناختی که شامل سؤالاتی پیرامون سن، جنسیت و سطح تحصیلات بود و بخش دوم، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. این پرسشنامه از نوع بسته بوده و در مقیاس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (از کاملاً موافقم = ۵ تا کاملاً مخالفم = ۱) تنظیم گردیده است. برای سنجش پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (جدول ۲) و برای

¹ Amir Ali

² Ly

³ Piao and Managi

⁴ Zhao

روایی همگرا از روش میانگین واریانس استخراج شده (جدول ۳) و روایی واگرا از روش فایسال^۱ و همکاران (۲۰۰۶) در جدول ۳ استفاده شده است. در نهایت برای برازش مدل از معیارهای Q^2 و R^2 استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش مدلیابی معادلات ساختاری استفاده شده است. برای این منظور، از نرم‌افزار SmartPLS3 بهره گرفته شده است.

جدول ۱- ویژگی جمعیت‌شناختی نمونه آماری

ویژگی	شرح	تعداد
جنسیت	مرد	۲۱۰
	زن	۱۷۳
سن	بین ۲۰ تا ۳۰ سال	۴۷
	بین ۳۰ تا ۴۰ سال	۹۶
	بین ۴۰ تا ۵۰ سال	۱۲۲
	بین ۵۰ تا ۶۰ سال	۶۵
	بیشتر از ۶۰ سال	۵۳
تحصیلات	ابتدایی	۷
	زیردیپلم	۲۸
	دیپلم	۱۰۹
	فوق دیپلم	۲۱
	لیسانس	۱۳۹
	فوق لیسانس	۳۹
	دکتری	۴۰
	مجموع	۳۸۳ نفر

با توجه به اینکه مقادیر قابل قبول برای ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی به عنوان روش‌های سنجش پایایی، ۰/۷ است و مقدار قابل قبول برای میانگین واریانس استخراج شده به عنوان روش سنجش روایی همگرا، ۰/۵ می‌باشد (آذر و خسروانی، ۱۳۹۸، ۵۷). مطابق با جدول ۲، پایایی و روایی همگرا متغیرها تأیید می‌شود.

جدول ۲- پایایی و روایی همگرا

عوامل	پایایی ترکیبی	ضریب آلفای کرونباخ	میانگین واریانس استخراجی
ارزش‌های محیط زیستی	۰/۸۶۹	۰/۷۰۳	۰/۷۶۹
سبک زندگی	۰/۸۸۳	۰/۷۳۵	۰/۷۹۰
سرمایه اقتصادی	۰/۸۸۴	۰/۷۳۸	۰/۷۹۲
سرمایه فرهنگی	۰/۸۶۵	۰/۷۶۷	۰/۶۸۲
فایده گرایی	۰/۸۶۷	۰/۷۱۹	۰/۷۶۶
مدیریت پسماند خانگی	۰/۸۲۰	۰/۷۷۰	۰/۶۰۶
مصرف گرایی	۰/۸۸۲	۰/۸۲۲	۰/۶۵۲
پایگاه اجتماعی و اقتصادی	۰/۸۳۸	۰/۷۴۵	۰/۵۶۴

طبق جدول ۳، اعداد مندرج در قطر اصلی از مقادیر زیرین خود بیشتر می‌باشند، بنابراین روایی واگرا قابل قبول است.

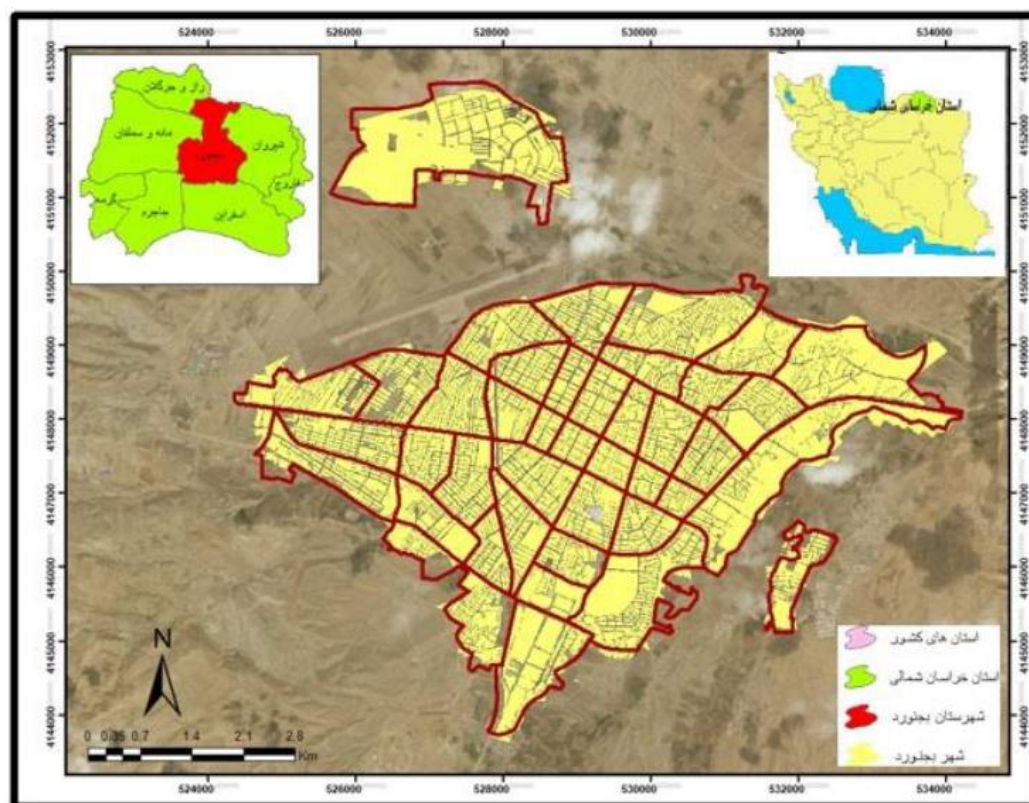
¹ Faisal

جدول ۳- روایی واکرا

ارزش‌های محیط زیستی	سبک زندگی	سرمایه اقتصادی	سرمایه فرهنگی	فایده گرایی	مدیریت پسماند خانگی	مصرف گرایی	پایگاه اجتماعی و اقتصادی
ارزش‌های محیط زیستی	۰/۸۷۷						
سبک زندگی	۰/۶۴۲	۰/۸۸۹					
سرمایه اقتصادی	۰/۴۷۲	۰/۵۴۹	۰/۸۹۰				
سرمایه فرهنگی	۰/۶۱۲	۰/۶۹۳	۰/۵۴۸	۰/۸۲۶			
فایده گرایی	۰/۷۱۵	۰/۶۵۳	۰/۶۱۷	۰/۶۶۸	۰/۸۷۵		
مدیریت پسماند خانگی	۰/۸۶۸	۰/۶۷۳	۰/۷۱۵	۰/۶۷۳	۰/۸۵۱	۰/۷۷۸	
مصرف گرایی	۰/۷۱۰	۰/۷۰۷	۰/۵۷۰	۰/۷۸۰	۰/۶۶۸	۰/۷۵۳	۰/۸۰۸
پایگاه اجتماعی و اقتصادی	۰/۵۸۹	۰/۶۳۲	۰/۵۰۰	۰/۶۷۱	۰/۶۶۳	۰/۶۵۱	۰/۷۵۶

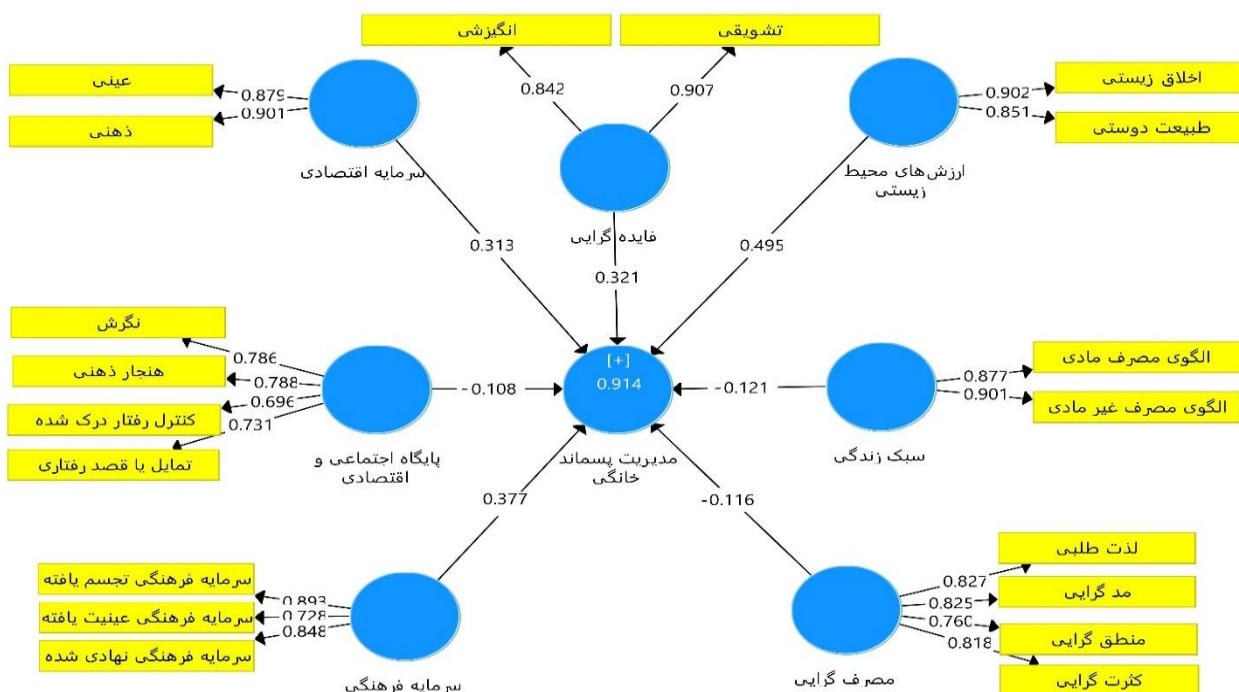
شهر بجنورد در فاصله ۱۵۲ کیلومتری شمال غربی مشهد قرار دارد که از سمت غرب با شهرستان مانه و سملقان از سمت جنوب با شهرستان اسفراین و جاجرم، از سمت شرق با شهرستان شیروان و از سمت شمال با کشور ترکمنستان همسایه است. بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۵، جمعیت شهر بجنورد حدود ۲۸۰ هزار نفر و تعداد شهروندان ۲۰ سال به بالا ۲۲۸۹۳۱ نفر است. تعداد واحدهای مسکونی شهر بجنورد برابر با ۶۲۹۳۰ واحد است. میانگین واحدهای مسکونی در سطح محله‌های شهر برابر با ۱۴۷۰ واحد مسکونی به ازای هر محله است و میانگین تعداد خانوار در سطح محله‌ها برابر ۱۵۵۵ خانوار است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰).

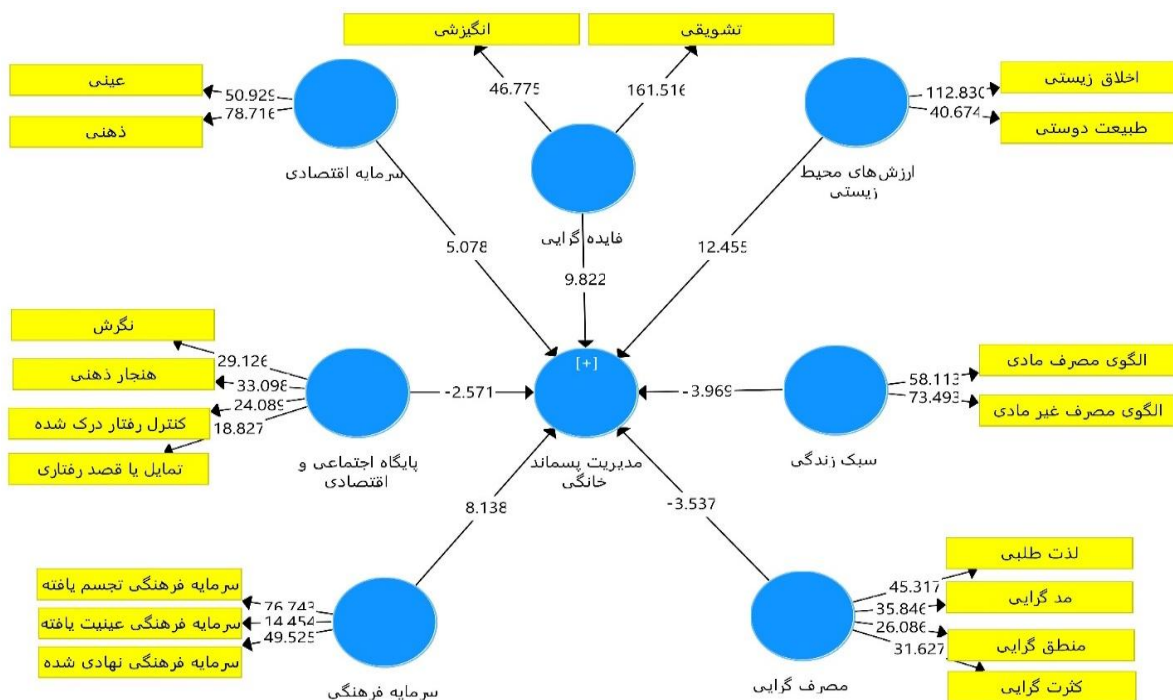
شکل ۲- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش برای آزمون معناداری فرضیه‌ها از دو شاخص ضریب مسیر و t -value استفاده شده است. در سطح اطمینان ۹۵ درصد چنانچه مقادیر آماره t بالاتر از ۱/۹۶ باشد، مسیر تأیید و در صورت کمتر بودن مسیر رد می‌شود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۷، ۶۸). در شکل‌های ۲ و ۳، دو حالت ضرایب مسیر و معناداری نشان داده شده است.

شکل ۲- ضرایب مسیر

شکل ۳- ضرایب آماره t -value

جدول ۴- نتایج حاصل از یافته‌های تحلیل مسیر

مسیر	ضریب	مقدار t	نتیجه
سرمایه اقتصادی ----- مدیریت پسماند خانگی	۰/۳۱۳	۵/۰۷۸	تایید
فایده گرایی ----- مدیریت پسماند خانگی	۰/۳۲۱	۹/۸۲۲	تایید
ارزش‌های محیط زیستی ----- مدیریت پسماند خانگی	۰/۴۹۵	۱۲/۴۵۵	تایید
سبک زندگی ----- مدیریت پسماند خانگی	-۰/۱۲۱	-۳/۹۶۹	تایید
مصرف گرایی ----- مدیریت پسماند خانگی	-۰/۱۱۶	-۳/۵۳۷	تایید
سرمایه فرهنگی ----- مدیریت پسماند خانگی	۰/۳۷۷	۸/۱۳۸	تایید
پایگاه اجتماعی و اقتصادی ----- مدیریت پسماند خانگی	-۰/۱۰۸	-۲/۵۷۱	تایید

با توجه به شکل‌های ۲ و ۳ و مقادیر جدول ۴، ضرایب مسیر در بازه (۱ و -۱) و مقادیر t -value خارج از بازه (۱/۹۶ و -۱/۹۶) قرار دارند، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرضیه‌ها تأیید و معنی‌دار شده‌اند. همچنین بر اساس جدول ذیل تمامی معیارهای برازش در دامنه مورد قبول قرار دارند، بنابراین برازش مدل مناسب است.

جدول ۵- برازش مدل

عوامل	شاخص R^2	شاخص Q^2	GoF
ارزش‌های محیط زیستی	-	۰/۳۸۸	۰/۵۱۱
سبک زندگی	-	۰/۳۵۵	
سرمایه اقتصادی	-	۰/۳۶۱	
سرمایه فرهنگی	-	۰/۳۶۴	
فایده گرایی	-	۰/۳۸۲	
مدیریت پسماند خانگی	۰/۹۱۴	۰/۳۵۴	
مصرف گرایی	-	۰/۴۰۸	
پایگاه اجتماعی و اقتصادی	-	۰/۳۵۶	

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه پسماندهای خانگی یکی از موضوعات مهم در حوزه مسائل شهری هستند که نحوه برنامه‌ریزی و مدیریت آن دارای ابعاد پیچیده اجتماعی و اقتصادی است. برنامه‌ریزی در این حوزه نیازمند فرهنگ سازی در سطح جامعه و استفاده از روش‌های نوین برای کاهش اثرات مخرب محیط‌زیستی است. با توجه به گسترش فعالیت‌های انسانی و تولید انواع پسماند، محدوده برنامه‌ریزی پسماندهای خانگی بسیار گسترده و متغیر است. از آنجاکه برنامه‌ریزی پسماندهای خانگی نیازمند همکاری و مشارکت شهروندان و مسئولین ذی‌ربط است و عدم مسئولیت‌پذیری یکی از این دو خسارات جبران ناپذیر محیط‌زیستی را به دنبال دارد و پایداری شهری را با چالش‌های جدی مواجه می‌سازد، موفقیت در این عرصه نیازمند پژوهش‌های علمی است. از این‌رو هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر مدیریت پسماند خانگی در شهر بجنورد بود. نتایج نشان می‌دهد بین سرمایه اقتصادی با مدیریت پسماند خانگی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نتایج تحقیقات خیری و آزادارمکی (۱۳۹۳)، امیرعلی و همکاران (۲۰۲۵)، ژائو و همکاران (۲۰۲۱) و نظریه‌های بلیک (۱۹۹۹) و فیتکائو و کسل (۱۹۸۱) همخوانی دارد. بین فایده گرایی با مدیریت پسماند خانگی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نظریه اولاندر و توجرسون (۱۹۹۵) همخوانی دارد. بین ارزش‌های محیط زیستی با مدیریت پسماند خانگی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نتایج تحقیقات صالحی و همکاران (۱۳۹۹)، جعفری و صالحی (۱۳۹۸)، صفری الموتی و شمس (۱۳۹۴)، لی (۲۰۲۴) و پیائو و ماناجی (۲۰۲۴) همخوانی دارد. بین سبک زندگی با مدیریت پسماند خانگی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نتایج تحقیق موسوی و غلامی بروجنی (۱۴۰۰) و نظریه‌های بلیک

(۱۹۹۹) و فیتکائو و کسل (۱۹۸۱) همخوانی دارد. بین مصرف‌گرایی با مدیریت پسماند خانگی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نظریه اولاندر و توجرسون (۱۹۹۵) همخوانی دارد. بین سرمایه فرهنگی با مدیریت پسماند خانگی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نتایج تحقیق خیری و آزادارمکی (۱۳۹۳) و نظریه بوردن و فرانکیس (۱۹۷۸) همخوانی دارد. بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی با مدیریت پسماند خانگی رابطه معنی‌داری وجود دارد که با نتایج تحقیقات امیدی و میاحی (۱۴۰۳)، جعفری و همکاران (۱۴۰۰)، خیری و آزادارمکی (۱۳۹۳)، ژائو و همکاران (۲۰۲۱) و نظریه‌های فیتکائو و کسل (۱۹۸۱) و اولاندر و توجرسون (۱۹۹۵) همخوانی دارد. در ادامه بر اساس نتایج به‌دست‌آمده پیشنهادها ذیل ارائه می‌گردد:

- برگزاری جلسات آموزشی و فرهنگی درباره حفظ محیط‌زیست و مدیریت پسماند در مساجد بر اساس آموزه‌های دینی.
- طراحی و اجرای سیستم‌های جمع‌آوری زباله تفکیک‌شده در محله‌های مختلف به منظور بهبود مدیریت پسماند و کاهش آلودگی محیط‌زیست.
- ارائه مشوق‌های مالی و تخفیف‌های ویژه برای خانواده‌هایی که به طور فعال در مدیریت پسماند خانگی مشارکت می‌کنند.
- سازماندهی فعالیت‌های مشارکتی و داوطلبانه برای شهروندان در زمینه محیط‌زیست و مدیریت پسماند.
- برگزاری مسابقات و رویدادهای محیط‌زیستی برای جلب توجه و تشویق شهروندان به مشارکت فعال در حفاظت از محیط‌زیست.
- طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی محیط‌زیستی در مدارس و دانشگاه‌ها به منظور افزایش آگاهی و تقویت ارزش‌های محیط‌زیستی.
- افزایش تبلیغات و توزیع بروشور در اماکن عمومی جهت آشنایی بیشتر با مدیریت زباله‌های خانگی و پیامدهای ناشی از عدم مدیریت آنها.
- نصب و تعبیه سطل‌های مناسب زباله جهت تفکیک زباله‌های خشک از تر در محلات شهری و فراهم کردن امکان دسترسی بهتر شهروندان جهت تفکیک زباله‌های خانگی.

منابع

- آذر، عادل، و خسروانی، فرزانه. (۱۳۹۸). تحقیق در عملیات نرم (رویکردهای ساختاردهی مسئله) (چاپ دوم). تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- آصفی، احمدعلی. (۱۴۰۰). پیش‌بینی رفتار محیط‌زیستی دانشجویان ورزشکار از طریق دانش و نگرش محیط‌زیستی. محیط زیست و توسعه، ۱۲ (۳)، ۹۳-۱۰۴. <https://doi.org/20.1001.1.2008921.1400.12.23.7.7>
- امیدی، فریدون، و میاحی، محمد امین. (۱۴۰۳). طراحی مدل مدیریت پسماند شهری مبتنی بر فناوری‌های نوین (مورد مطالعه: شهرستان دزفول). فضای شهری و حیات اجتماعی، ۳ (۹)، ۳۰-۴۶. <https://doi.org/10.22034/jprd.2024.60916.1092>
- دابسون، اندرو. (۱۴۰۳). درآمدی بر سیاست‌گذاری محیط زیست (ترجمه صادق صالحی). تهران: انتشارات سمت.
- بخشی، زینب، و باقری مجد، کامران. (۱۴۰۴). مدلسازی رهبری تحولی سبز بر رفتار زیست‌محیطی شهروندان سازمانی با میانجی‌گری مدیریت منابع انسانی سبز در دانشگاه سیستان و بلوچستان. مطالعات مدیریت توسعه سبز، ۴ (۳)، ۸۷-۱۰۸. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2025.8314.1209>
- بلیده، انور، یعقوبی، نورمحمد، و پورشهبابی، وحید. (۱۴۰۴). ارائه الگوی پیاده‌سازی اثربخش مدیریت منابع انسانی سبز با رویکرد فراترکیب. مطالعات مدیریت توسعه سبز، ۴ (۳)، ۱-۳۰. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.7871.1164>
- جعفری، المیرا، صالحی، صادق، و قدیمی، بهرام. (۱۴۰۳). مدیریت پسماند و سرمایه اجتماعی با تأکید بر دیدگاه بوردیو. پژوهش‌های محیط زیست، ۱۵ (۲۹)، ۱۳۵-۱۵۱. <https://civilica.com/doc/2096493>

جعفری، المیرا، صالحی، صادق، و قدیمی، بهرام. (۱۴۰۰). نقش سرمایه اجتماعی در مدیریت پسماند خانگی توسط زنان (مطالعه موردی زنان ساکن شهر سیرجان). *زن در توسعه و سیاست*، ۱۹ (۳)، ۵۰۱-۵۲۲.

<https://doi.org/10.22059/jwdp.2021.323801.1008013>

جعفری، المیرا، و صالحی، صادق. (۱۳۹۸). بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر مدیریت پسماند خانگی (مطالعه موردی: شهر بندرعباس). *همایش ملی ایمنی، بهداشت و محیط زیست*. <https://civilica.com/doc/1018525>

حسینی، فریبا، حقیقتیان، منصور، و هاشمیان‌فر، سید علی. (۱۴۰۳). تبیین جامعه‌شناختی تأثیر فرهنگ مصرف‌گرایی بر رفتار مخرب زیست‌محیطی (مورد مطالعه: جوانان شهر تهران). *علوم اجتماعی*، ۲۱ (۱)، ۱۰۹-۱۴۲.

https://jm.um.ac.ir/article_44079.html

خوشنواز، باقر، موسوی، میرسعید، و اکبری نامدار، شبنم. (۱۴۰۲). تبیین سناریوهای محتمل و عوامل کلیدی مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت پسماند شهری (نمونه موردی: کلانشهر تبریز). *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۷ (۸۵)، ۶۹-۸۱.

<https://doi.org/10.22034/gp.2023.55163.3100>

خیری، شقایق، و آزادارمکی، اکرم. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل مؤثر بر پذیرش مدیریت پسماند توسط شهروندان شهر تهران. *فصلنامه مطالعات مدیریت شهری*، ۶ (۱۷)، ۶۸-۷۹.

<https://sanad.iau.ir/fa/Article/824710>

داوری، علی، و رضازاده، آرش. (۱۳۹۷). *مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS*. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

رحیمی، راضیه، عبدالله‌زاده، غلامحسین، و شریف‌زاده، محمدشریف. (۱۴۰۲). ارزیابی تمایل روستاییان به مشارکت در مدیریت پسماند در شهرستان جاجرم، استان خراسان شمالی. *سلامت و محیط زیست*، ۱۶ (۳)، ۵۳۵-۵۵۰.

[http://ijhe.tums.ac.ir/article-1-](http://ijhe.tums.ac.ir/article-1-6840-fa.html)

[6840-fa.html](http://ijhe.tums.ac.ir/article-1-6840-fa.html)

رضایی بوندپور، پروین، و اکبرپور، محمد. (۱۴۰۴). بررسی دیدگاه ساکنان محلی از مؤلفه‌های مؤثر بر سیاست‌گذاری مدیریت پسماند مناطق روستایی (منتخب شهرستان کرمانشاه). *برنامه‌ریزی فضایی*، ۱۵ (۱)، ۱-۲۶.

<https://doi.org/10.22108/spl.2025.140299.1768>

زارع، بیژن، نیازی کومله، اعظم، حبیب‌پور گتایی، کرم، و کرمی، ناصر. (۱۳۹۹). فراتحلیل عوامل مؤثر بر رفتارهای زیست‌محیطی در بین شهروندان. *مسائل اجتماعی ایران*، ۱۱ (۱)، ۲۸۱-۲۹۷.

<https://doi.org/10.29252/jspi.11.1.281>

سپاهیان، عبدالسلام، ملاشاهی، حسین، و کریمیان بستانی، مریم. (۱۴۰۴). زیست‌پذیری شهری در راستای توسعه پایدار: مطالعه شهر سراوان. *مطالعات مدیریت توسعه سبز*، ۴ (۲)، ۲۵-۴۶.

<https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.7338.1090>

صالحی، صادق، و احمدی، ژیلا. (۱۴۰۰). تأثیر سیاست‌گذاری‌ها در مدیریت پسماند خانگی (مطالعه موردی: منطقه ۸ شهرداری تهران). *علوم و فناوری محیط زیست*، ۲۳ (۶)، ۱۳۱-۱۴۳.

<https://www.sid.ir/paper/950063/fa>

صالحی، صادق، ونوج، سوگند، و رحمانی، محمد. (۱۳۹۹). *بررسی علل اجتماعی مؤثر بر مدیریت پسماند خانگی (مطالعه موردی: شهروندان ساری)* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران].

<https://rms.umz.ac.ir/~mrahmani/ViewResearch.aspx?ResearcherID=97093>

صفری الموتی، پروانه، و شمس، علی. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر رفتار پیشگیری از تولید پسماند خانگی خانوارهای روستایی شهرستان قزوین. *روستا و توسعه*، ۱۸ (۱)، ۴۵-۷۰.

<https://doi.org/10.30490/rvt.2018.59420>

عرب‌پور، الهام. (۱۴۰۲). بررسی وضعیت شاخص‌های زیست‌محیطی ایران از منظر جامعه‌شناختی. *مطالعات توسعه اجتماعی-اقتصادی*، ۱ (۱)، ۳۳۵-۳۰۴.

<https://doi.org/10.22051/ijosed.2023.40319.1009>

غلامی، یونس، ثقفی، مهدی، و حیدری، مریم. (۱۳۹۷). تأثیر عوامل اجتماعی اقتصادی در مشارکت شهروندان با تأکید بر مدیریت پسماند خانگی (نمونه موردی شهر گرگان). *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۸ (۳۰)، ۱۴۹-۱۵۸.

<https://doi.org/10.30488/gps.2019.85841>

مرکز آمار ایران. (۱۴۰۰). بلوک‌های آماری شهر بجنورد در سال ۱۳۹۵.

موسوی، سیده فاطمه، و غلامی بروجنی، فتح‌اله. (۱۴۰۰). بررسی تغییرات الگوی تولید پسماند خانگی قبل و بعد از شیوع کرونا در استان مازندران. *بهداشت در عرصه*، ۹(۱)، ۵۳-۶۷. <https://doi.org/10.22037/jhf.v9i1.34431>

Amir Ali, F., et al. (2025). Determinants of household waste management: Socio-economic insights for cleaner Quetta, Pakistan. *Advance Social Science Archive Journal*, 3(2), 1527-1540.

Andrew, D. (2024). *An introduction to environmental policy* (S. Salehi, Trans.). Samt Publications. [In Persian].

Arabpour, E. (2022). Investigating the status of environmental indicators in Iran from a sociological perspective. *Socio-Economic Development Studies*, 1(1), 304-335. [In Persian].

Azar, A., & Khosravani, F. (2019). *Research in soft operations: Problem structuring approaches* (2nd ed.). Industrial Management Organization Publications. [In Persian].

Bakhshi, Z., & Bagherimajd, K. (2025). Modeling green transformational leadership on organizational citizenship behavior toward the environment with the mediating role of green human resource management at the University of Sistan and Baluchestan. *Green Development Management Studies*, 4(3), 87-108. [In Persian]. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2025.8314.1209>

Borden, R. J., & Francis, J. L. (1978). Who cares about ecology? Personality and sex differences in environmental concern. *Journal of Personality*, 46(1), 190-203. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1978.tb00610.x>

Boledeh, A., Yaghoubi, N., & Pourshahabi, V. (2025). Developing an effective green human resource management implementation framework: A meta-synthesis approach. *Green Development Management Studies*, 4(3), 1-30. [In Persian]. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.7871.1164>

Davari, A., & Rezazadeh, A. (2018). *Structural equation modeling with PLS software*. Jahad Daneshgahi Publications. [In Persian].

Faisal, M., Banwet, D. K., & Shankar, R. (2006). Supply chain risk mitigation: Modelling the enablers. *Business Process Management Journal*, 12(4), 535-552. <https://doi.org/10.1108/14637150610678113>

Fietkau, H. J., & Kessel, H. (1981). *Umweltlernen: Veraenderungsmoeglichkeiten des Umweltbewusstseins. Modelle-Erfahrungen*. Hain.

Gharagozloo, S., & Jalili Ghazizade, M. (2023). The influence of socio-economic and psychological factors on the composition of household solid waste in Farahzad neighborhood, Tehran, Iran. *Environmental Health Insights*, 17, 1-11. <https://doi.org/10.1177/11786302231195794>

Gholami, Y., Saghafi, M., & Heidari, M. (2018). The effect of socio-economic indicators on citizen participation in household waste management: A case study of Gorgan. *Geographical Planning of Space Quarterly Journal*, 8(30), 149-158. [In Persian].

Hines, J. M., Hungerford, H. R., & Tomera, A. N. (1987). Analysis and synthesis of research on responsible environmental behavior: A meta-analysis. *The Journal of Environmental Education*, 18(2), 1-8. <https://doi.org/10.1080/00958964.1987.9943482>

Inglehart, R. (1996). *Cultural transformation in advanced industrial society* (M. Veter, Trans.). Kausar Publications. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv346rbz>

Jafari, E., Salehi, S., & Ghadimi, B. (2024). Waste management and social capital with emphasis on Bourdieu's perspective. *Environmental Researches*, 15(29), 135-151. [In Persian].

- Jafari, E., Salehi, S., & Ghadimi, B. (2021). The role of social capital in household waste management by women: A case study of women living in Sirjan. *Woman in Development and Politics*, 19(3), 501-522. [In Persian].
- Jafari, E., & Salehi, S. (2019). Sociological study of factors affecting household waste management: A case study of Bandar Abbas. In *National Conference on Safety, Health and Environment*. [In Persian].
- Khairi, S., & Azadarmaki, A. (2014). Identifying factors affecting the acceptance of waste management by citizens of Tehran. *Quarterly Journal of Urban Management Studies*, 6(17), 68-79. [In Persian].
- Khoshnawaz, B., Mousavi, M., & Akbari Namdar, S. (2023). Explanation of possible scenarios and key factors affecting citizen participation in urban waste management: A case study of Tabriz metropolis. *Scientific Journal of Geography and Planning*, 27(85), 69-81. [In Persian].
- Ly, B. (2024). Understanding pro-environmental behavior: The effects of social influence and environmental awareness in Cambodian context. *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 14, 710-719. <https://doi.org/10.1007/s13412-023-00886-x>
- Mousavi, F., & Gholami Borujeni, F. (2021). Study of changes in household waste production pattern before and after the coronavirus outbreak in Mazandaran province. *Journal of Health in the Field*, 9(1), 53-67. [In Persian].
- Omidi, F., & Mayahi, M. (2024). Designing an urban waste management model based on modern technologies: A case study of Dezful city. *Urban Space and Social Life*, 3(9), 30-46. [In Persian].
- Piao, X., & Managi, S. (2024). Determinants of pro-environmental behaviour: Effects of socioeconomic, subjective, and psychological well-being factors from 37 countries. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, Article 1. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03790-z>
- Rahimi, R., Abdollahzadeh, G., & Sharifzadeh, M. (2023). Assessment of rural residents' willingness to participate in waste management in Jajarm County, North Khorasan Province, Iran. *Journal of Health and Environment*, 16(3), 535-550. [In Persian].
- Rezaeibavandpour, P., & Akbarpour, M. (2025). Analyzing waste policy-making from the perspective of local people in selected villages of Kermanshah County. *Spatial Planning*, 15(1), 1-26. [In Persian].
- Safari Alamuti, P., & Shams, A. (2014). Factors affecting the household waste prevention behavior of rural households in Qazvin County, Iran. *Village and Development*, 18(1), 45-70. [In Persian].
- Salehi, S., & Ahmadi, J. (2021). The impact of policies on household waste management: A case study of District 8 of Tehran Municipality. *Environmental Science and Technology*, 23(6), 131-143. [In Persian].
- Salehi, S., Vanuj, S., & Rahmani, M. (2019). *Investigating social causes affecting household waste management: A case study of Sari citizens* (Master's thesis, University of Mazandaran). [In Persian].
- Sani Aliyu, M., Borori, S., Abdullahi, S. M., Jamiu, Y. M., & Haruna, A. (2023). Sustainable solutions to the effects of solid waste management in Federal Polytechnic Nasarawa. *IRE Journals*, 6(7). <https://www.irejournals.com/paper-details/1703981>

- Sepahian, A., Mollashahi, H., & Karimian Bostani, M. (2025). Urban livability toward sustainable development: A case study of Saravan City. *Green Development Management Studies*, 4(2), 25-46. [In Persian]. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.7338.1090>
- Stern, P. C. (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175>
- Zhao, Y., Premakumara, D. G. J., & Mombeuil, C. (2021). Factors affecting household solid waste generation and management in Sri Lanka: An empirical study. *Environmental Monitoring and Assessment*, 193, Article 128. <https://doi.org/10.1007/s10661-021-09633-7>